

Tyresö kommun
Socialförvaltningen
Marja Alén, utredare

TJÄNSTESKRIVELSE

2009-10-19

1 (9)

Dnr 082/09-739

Socialnämnden

Uppföljning av anhörigstödet för äldre

Förslag till beslut

- Socialnämnden noterar uppföljningen.

Anita Brynje
Förvaltningschef

Catarina Stavenberg
Stabschef

Sammanfattning

Socialförvaltningen har gjort en uppföljning av anhörigstödet för äldre i kommunen. I ärendet beskrivs vilka insatser för anhöriga som erbjuds idag, och vilka områden som behöver utvecklas. En förändring i socialtjänstlagen som trätt i kraft från juli 2009 innebär att socialnämnden ska erbjuda stöd även för anhöriga som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller stödjer närstående som har funktionshinder. Det innebär att förvaltningen måste anpassa verksamheten till de nya kraven. Förvaltningen kommer att förändra innehållet i anhörigkonsulentens arbete till att få en mer strategisk funktion samt organisatoriskt placera denna tillsammans med demenssjuksköterskan i biståndsavdelningen för att få en mer central placering och funktion.

Inledning

Anhöriga har ofta stått för en stor del av vården och omsorgen om äldre, sjuka eller personer med funktionsnedsättning. Men hur stor anhörigas del av vården är finns det inga tillförlitliga siffror på, varken på riks- eller kommunnivå. En inventering gjordes i Tyresö år 2000 med uppgifter från primärvården och kommunen. Den visade att det fanns 48 personer över 65 år som vårdade en anhörig eller närstående. De kontakter som anhörigkonsulenten och demenssjuksköterskan har idag visar emellertid högre siffror. En skillnad kan vara hur man definierar anhörigstöd och anhörigvård.

I Tyresö har anhörigstödet utvecklats på flera sätt under de senaste åren, bland annat med stöd av statliga stimulansmedel, genom anställning av anhörigkonsulent, startande av anhörigcentral med gruppverksamhet och individuella stödinsatser, uppsökande verksamhet, utökad information med mera. Behovet finns dock att göra en översyn av hela anhörigstödet, varför förvaltningen gjort denna uppföljning.

Ärendets beredning

Ärendet är framtaget utifrån intervjuer med anhörigkonsulenten, demenssjuksköterskan, biståndshandläggarna och referensgruppen för anhörigcentralen. Styrgruppen för anhörigstöd har varit inkopplad i ärendet. Representanten för KPR (Kommunala pensionärsrådet) som ingår i styrgruppen har intervjuats. Även de synpunkter som framkommit vid fokusgruppintervjuer med anhöriga som hade omvårdnadsbidrag år 2007 har inhämtats.

Facklig samverkan har skett 2009-09-14. KPR (Kommunala pensionärsrådet) har fått information om ärendet, senast vid sammanträdet 2009-10-15.

Bakgrund

Statliga medel

Staten har under många år bistått kommuner med stimulansmedel för att utveckla stödet till anhöriga som vårdar äldre närstående. Statligt stöd har beviljats i två perioder, dels under åren 1999-2001 i projektet "Anhörig 300", och dels från 2005 år och framåt.

Stimulansbidrag genom "Anhörig 300", 1999 - 2001.

Under dessa tre år fick kommunen ca 230 tkr årligen för utveckling av anhörigstödet. Socialnämnden antog i september 1999 en plan för anhörigstödet. Medlen användes till följande insatser:

- En inventering gjordes av hur många äldre som vårdar sina anhöriga och vilka behov av stöd som fanns.
- En demenssjuksköterska anställdes för stödjande och uppsökande arbete
- Samtalsgrupper för anhöriga startades tillsammans med Svenska Kyrkan, och några tillsammans med Röda Korset
- Beslut fattades att införa omvårdnadsbidrag från april 2002.
- En informationsfolder togs fram.

Stimulansbidrag från 2005 till 2008

Sedan 2005 har kommunerna via länsstyrelsen kunnat söka stimulansbidrag årligen för olika verksamheter inom anhörigstödet. Tyresö kommun har fått följande bidrag under åren: 230 tkr under 2005, 705 tkr under 2006, 776 tkr under 2007 och 480 tkr under 2008.

Medlen har använts till följande ändamål:

- Anhörigkonsulent anställdes för uppdraget att utveckla och ge stöd till anhöriga. Tjänsten inrättades 2006 och har nu permanentats. Anställningen är på 75 procent av heltid.
- Anhörigcentral invigdes den 30 maj 2007. Här finns olika verksamheter riktade till anhöriga, såsom träffpunkt, informationscenter, föreläsningar, anhöriggrupper, enskilda stödsamtal, öppethus-aktiviteter med mera.
- Fortbildning och handledning av personal i anhörigfrågor har skett via anhörigkonsulenten.
- Samverkan med frivilligorganisationer har skett bland annat genom referens- och styrgruppen för anhörigcentralen.

- En uppsökande verksamhet har bedrivits bland personer 80 år eller äldre som inte hade insatser från kommunen. Uppsökande verksamheten startades i augusti 2007 och avslutades i mars 2009.

Stimulansbidrag från 2009

Stimulansbidrag är aviserat även för kommande år för att kunna utveckla anhörigstödet. Under 2009 får Tyresö 334 tkr i stimulansbidrag. Medlen är avsedda för genomförandet av den lagförändring som trädde i kraft från 1 juli 2009. Stimulansmedel från staten är även avsatta för åren 2010 och 2011.

Lagförändring – ”bör” blir ”ska”

I socialtjänstlagen (2001:453) står i 5 kap. 10 § att

”Socialnämnden bör genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder.”

Från den 1 juli 2009 har paragrafen fått följande lydelse

”Socialnämnden ska erbjuda stöd eller avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller stödjer en närstående som har funktionshinder.”

Enligt Socialstyrelsens meddelandeblad ska kommunerna med hjälp av de medel som tilldelats bland annat förbättra informationen till allmänheten och målgrupperna. Särskilda ansträngningar ska göras för att nå anhöriga till personer som är långvarigt sjuka eller personer under 65 år som har funktionsnedsättningar. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ge kommunerna vägledning till stöd för tillämpningen av lagstiftningen.

Anhörigstödet idag

Följande former av anhörigstöd till äldre finns i kommunen idag.

Avlösning i hemmet

Den vanligaste formen av anhörigstöd är avlösning i hemmet. Under 2008 har totalt 23 personer haft avlösning i hemmet. Av dessa är 21 personer 65 år eller äldre och två personer under 65 år.

Omvårdnadsbidrag

Omvårdnadsbidraget infördes i april 2002. Omvårdnadsbidraget avser personer som är 65 år eller äldre boende i kommunen. Bidraget betalas till den som vårdas av en anhörig boende på samma adress. Hjälpbehovet ska vara varaktigt och omfatta minst fem timmar per dygn. Bidraget är en ekonomisk skattefri ersättning till den som vårdas och kan kombineras med andra insatser från kommunen.

Sedan januari 2007 finns två bidragsnivåer beroende på omfattningen av vården. Beloppen är knutna till prisbasbeloppet, för närvarande 1 427 kronor respektive 2 140 kronor i månaden. Idag finns i kommunen 23 personer som har omvårdnadsbidrag.

Anhörigkonsulent

Tjänsten som anhörigkonsulent inrättades 2006. Anhörigkonsulenten har gett stöd till anhöriga som vårdar äldre i form av information och vägledning, enskilda samtal och anhöriggrupper samt handlett personal inom kommunens äldreomsorg i anhörigfrågor och bemötande. Uppdraget utökades i januari 2007 till att starta upp och driva en anhörigcentral och att skapa nätverk med olika stödorganisationer och frivilligföreningar. Anställningen är 75 procent av heltid.

Anhörigcentralen

Anhörigcentralen invigdes i maj 2007. Lokalen finns i Björkbackens Äldrecentrum, två trappor upp på Bollmoravägen 28 A. Lokalen består av två rum och kök.

På Anhörigcentralen har bedrivits öppethus-möten samt föreläsningar med olika teman och programinnehåll. Informationsinsatserna om anhörigstödet har utökats. Den nationella anhörigdagen har anordnats med stöd av frivilligorganisationer, dock i andra lokaler än Anhörigcentralen. Anhörigkonsulenten har haft lokalen som bas för sin verksamhet.

Demenssjuksköterskan

Tjänsten har funnits i kommunen sedan 1 september 1999. Uppgiften för demenssjuksköterskan är att ge stöd och hjälp till personer med minnessvårigheter och deras anhöriga. Demenssjuksköterskan bedriver uppsökande verksamhet och informerar om minnesrelaterade sjukdomar och det stöd som kommunen kan erbjuda. Hon ger individuella stödsamtal, telefonrådgivning och handledning kring bemötande och förhållningssätt. Dessutom leder hon anhöriggrupper till stöd för anhöriga och handleder och utbildar personal inom vården.

En viktig uppgift för demenssjuksköterskan är att initiera demensutredningar och knyta kontakter mellan olika myndigheter samt med frivilliga organisationer. Viktig uppgift har också varit att motivera de behövande till dagvård.

Demenssjuksköterskan har ett 80-tal aktuella kontakter med personer som har minneshandikapp eller deras anhöriga. Demenssjuksköterskan är för närvarande tjänstledig till november 2009 och arbetsuppgifterna är fördelade inom förvaltningen.

Dagvård

I Tyresö centrum finns dagvården Solgläntan för demenssjuka med 18 dagvårdsplatser. Innehållet i verksamheten, som utformas utifrån de aktuella gästernas behov, består av bland annat promenader, utomhusvistelse, tidningsläsning, vardagsbestyr, musik och underhållning. Dagvården för äldre är också en form av avlastning för de anhöriga.

Korttidsvård

Platser i korttidsvård används till bland annat som avlastning för anhöriga och för växelvård då personen bor växelvis hemma och på korttidsvården (två resp två veckor). Korttidsvårdsplatser finns på avdelningen Viljan på Björkbacken samt på Trollängen. Platser för korttidsvården köps också utöver avtalet på Krusmyntan. En plats på korttidsvården Viljan är reserverad för personer under 65 år.

Korttidsvård utomlands

Möjlighet att få korttidsvård utomlands har funnits genom ett par leverantörer under några år, dels på Mallorca och sedan på fastlandet i Spanien, Torrevieja. Ett antal äldre har utnyttjat möjligheten och ofta haft anhöriga med sig. För närvarande är det svårt att hitta en lämplig leverantör av tjänsten, men frågan är aktuell när utbudet av leverantörer ökar.

Akutplats

När den anhörige själv blir sjuk eller av annat skäl inte kan ta hand om den man vårdar, finns möjlighet att få en akutplats på avdelningen Syrenen på Björkbackens äldrecentrum. Platsen förmedlas på icke kontorstid av socialjouren.

Frivilliga, ideella insatser

Många föreningar bedriver olika insatser med stöd för anhöriga i olika former. Bland annat har Afasiföreningen och Strokeföreningen haft egna anhängargrupper tidigare. Röda Korset har under flera år organiserat en anhängargrupp. Frivilligcentralen (Tyresö Vänstjänstförening) samarbetar med Anhörigcentralen och ger stöd genom sociala kontakter, promenader, besök, telefonkontakt, fixarservice med mera. Föreningar har ingått i referensgruppen för Anhörigcentralen med uppgift att delta i verksamhetens utformning.

Synpunkter

Anhörigstödet till personer som vårdar äldre har utvecklats i kommunen på många sätt under senare år, och finns i många former. Vad behöver då utvecklas eller förändras framlides?

Nya grupper för anhörigstöd – konsekvenser av ändringen i socialtjänstlagen

Det stöd som nu ges till anhöriga i kommunen riktar sig i första hand till anhöriga som vårdar äldre. Kommunerna har, genom skärpningen i lagstiftningen, fått förtydligat ansvar även för anhöriga som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller stödjer närstående som har funktionshinder. Socialstyrelsen kommer med vägledning i frågan om genomförande av lagförändringen och det finns vissa stimulansmedel för

detta under kommande år. Förvaltningen har att organisera stödet på bästa möjliga sätt.

Uppdraget för anhörigkonsulenten

Anhörigkonsulenten arbetar idag med målgruppen anhöriga till äldre – både de i eget boende och de i särskilt boende. Arbetet består av stöd till anhöriga genom individuella kontakter och gruppverksamhet, information om olika stödformer, stöd till personalen inom äldreomsorgen i anhörigfrågor, utveckling av anhörigcentralen och utvecklingsfrågor i övrigt. Genom att stödet nu ska ges även till andra grupper än äldre behövs en översyn av funktionen och uppdraget.

Organisation av anhörigstödet i förvaltningen

Anhörigkonsulenten har sin organisatoriska tillhörighet idag på avdelningen Äldreboenden. Demenssjuksköterskan hör till Staben. Planeringen är nu att båda anställningarna förs samman till en gemensam funktion inom Biståndsavdelningen.

Övrigt

- Avlösning

Många som har intervjuats har haft synpunkter på den avlösning som ges idag. Önskemål finns om bättre kvalitet och kontinuitet. Ett av förslagen var att bilda ett avlösarteam. Förvaltningen sökte stimulansmedel under 2008 för bildande av teamet, men beviljades inte medel för detta. Dock har en utbildning genomförts för personal inom hemtjänsten som arbetar som avlösare. Både den kommunala hemtjänsten och kundvalsföretagen var inbjudna att delta i utbildningen. En översyn av avlösningen för bättre kontinuitet och kvalitet är fortfarande aktuell.

- Platser på dagvården

På dagvården Solgläntan finns 18 platser för demenssjuka, men behovet är större. En utökning av platser övervägs nu.

- Information

Anhörigkonsulenten har haft omfattande information i lokala tidningar och på hemsidan om anhörigstödet. I både fokusgruppsintervjuer och i den

uppsökande verksamheten har det framkommit behov av information till äldre med invandrarbakgrund. Kommunen ska också informera om anhörigstödet till långtidssjuka och funktionshindrade under 65 år enligt lagändringen som trätt i kraft.

Slutsatser

För att fortsätta utveckla anhörigstödet till alla grupper avser förvaltningen förändra verksamheten både vad gäller uppdraget för anhörigkonsulenten och den organisatoriska tillhörigheten i förvaltningen.

Uppdraget för anhörigkonsulenten förändras till en mer strategisk uppgift, vilket krävs när nya målgrupper omfattas enligt lagförändringen. Det handlar om att

- utveckla anhörigstödet vidare
- ta fram idéer o förslag i samråd med frivilliga krafter och anhörigföreningar
- initiera behov av utbildningsinsatser, hjälpmedel mer mera.
- utveckla informationen och
- lyfta fram de förbättringsområden och brister som finns inom verksamheterna.

Uppdraget blir alltså mer strategiskt än kurativt på individnivå.

Biståndsbedömarna och personalen inom äldreboenden kommer att ha ett större ansvar för de individuella kontakterna med och stödet till anhöriga.

Tjänsten som anhörigkonsulent har funnits inom avdelningen för äldreboenden och tjänsten som demenssjuksköterska inom Staben. Dessa båda tjänster övergår till Biståndsavdelningen. Inom Biståndsavdelningen finns kännedom om och en helhetsbild av de totala behoven hos anhöriga till äldre, funktionshindrade och långtidssjuka. Både demenssjuksköterskan och anhörigkonsulenten får då en naturlig tillhörighet i en arbetsgrupp som är nära brukarna och vet deras behov och önskemål.

Ovanstående innebär att de individuella stödsamtal som anhörigkonsulenten haft med anhöriga som vårdar äldre inte kommer att ges i samma omfattning i fortsättningen.

Anhörigkonsulenten har haft anhörigcentralen, två rum och kök på Björkbackens äldrecentrum, som bas för sin verksamhet. Genom den nya tillhörigheten i organisationen kommer aktiviteterna att ske i andra lokaler utifrån aktuellt behov, på liknande sätt som demenssjuksköterskan bedrivit sin verksamhet.